

1848 – 1899 (v Evropi realizem že 1830), poetični realizem, romantični realizem

- Nikoli intenzivnega realizma
- Romantika in prvine realizma
- Dosežemo ga konec 19. Stoletja
- Slovenci se oblikujejo kot narod, uspešna borba proti ponemčevanju, težnja po političnem programu
- Prešeren dobi v literaturi dostojno mesto (Levstik)
- Mladoslavenci (Levstik) in staroslavenci (Janez Bleiweis), za enakopravnost narodov v Avstriji
- Organizacija političnih shodov Taborov
- Čitalnice, besede
- Ustanavljanje strank
- Časopisi: Naprej, Slovenski narod
- Literarne revije: Dom in svet, Ljubljanski Zvon
- Ustanove: Mohorjev družba, Slovenska matica
- Vajevci

Različni pogledi na realizem:

- **Stritar:** pogoje za ustvarjanje je popolna svoboda, **svetobolje**, literatura ustvarja humane odnose med ljudmi, zgleduje se po evropski romantiki (Gregorčič, Jurčič, Tavčar)
- **Fran Celestin:** zavrača svetobolje in idealizem, zagovarja **prikaz stvarnega življenja** kmeta, izobraženca, naj se zgodba tesno poveže z družbenim dogajanjem
- **Levstik:** v središču značaji

Pomen obdobja za nacionalno-kulturni razvoj:

- Razmah kratke proze, roman, novela, črtica, razmah lirike, , poskus izvirne tragedije in komedije, književna kritika
- Povest (preprosta, moralno poučna ali zabavna, kmečka in zgodovinska), 4vrstične, romantične pesmi

Predstavniki:

- **Fran Levstik** (pripovedka - Martin Krpan, potopis - Potovanje od Litije do Čateža)
- **Simon Jenko**(poezija)Obrazi, Tilka , **Simon Gregorčič**, **Josip Jurčič 10 brat**
- **Ivan Tavčar** Visoška kronika, **Janko Kersnik** Jara gospoda, **Anton Aškerc**

SIMON JENKO: OBRAZI

(predvsem uvodni, V., VII., X.)

- Vajvec, študira na Dunaju filozofijo, pravo, preživlja se kot domači učitelj, uradnik
- Večinoma lirik, epska balada, romanca

Pesništvo med romantiko in realizmom:

- Cenjen sonet, sonetni venec, preproste pesemske oblike, kvartine
- Vsakdanji, stvarni motivi ljubezni, razpoloženja
- Pesimizem
- Nacionalne, zgodovinske, moralne...

OBRAZI (podoba, slika)

- Epsko-razpoloženjska pesem, **literarna zvrst**
- 20 pesmi + uvodna, vsak obraz 3 kitice
- **Narava in življenje**
- Tematika: Domovinska, ljubezenska in bivanjska
- Romantične in ljubezenske, realistični obrazi, razočaranja (premik v realizem)
- **Vrh v slovenski realistični liriki**

1. Narava se giblje po lastnih zakonih, rom.:lastna čustva , real.: narava kot živ organizem
5. Beda bivanja, minevanje, kljub hvali je sonce do človeka hladno, se zanj ne zmeni
7. Minljivost človeka, smisel bivanja, dela. Sanje, človek nima moči nad življenjem in minevanjem
10. Motiv hčerine smrti, razrušeno razmerje med človekom in naravo

SIMON JENKO: TILKA

- Psihološka novela iz kmečkega življenja
- Tilka je 25 letnik, duševno zaostal, se mora oženiti. Ženitev se ponesreči.
- Jezik je enostaven, realističen
- 3 poglavja: priprava na snubljenje, predstavlja si snubitev, neuspela snubitev
- Osnova je duševnost Tilke, značaj

Značajevka:

- Oblika krajše pripovedne proze iz 19. Stoletja v slovenski književnosti
- Vaško okolje, med anekdoto in novelo, v ospredju smešen lik

JOSIP JURČIČ: DESETI BRAT

Začetki slovenskega romana:

- Dogajanje z večjim številom oseb, obsežna podoba življenja na takratnem podeželju
- **Sintetično-analitična tehnika**
- Stvaren oris sveta
- Usoda desetega otroka v družini

Zgodba:

- **Lovro Kvas** kot študent na **grad Slemenice**, poučevat graščakovega sina
- Graščakov hči **Manica** se zaljubi vanj, a se ne more z njim poročiti
- Manica + **Marijan** (sin graščaka **Piškava** – **grad Polesek**)
- Na zabavi se Marijan in Lovro spreta, pride **Martinek Spak** (10 brat)
- Spak pove, da Manica ne bo nikoli Marijanova, Marijan ga v besu ustrelji
- Marijan je polbrat Lovrota, Piškav je Lovrotov oče
- Marijan je bratranec Spaka, Piškav je Spakov stric
- Lovro odide študirati pravo na Dunaj, se vrne in zasnubi Manico
- Piškav zbeži, grad Polesek Lovrotu Kvas

Sintetična je zgodba (od prvega do ponovnega prihoda Lovrota na Slemenice) **analitično** (zgodba Spaka).

Prostor: **grad Slemenice, grad Polesek, grajsko in vaško okolje**

Časovno dve zgodbi: zgodba 10 brata (**realistično**) in ljubezenska zgodba Lovrota in Manice (**romantično**)

Romantično: Zgodba Spaka, Spak (čustveno reagira, očeta sovraži, mater ljubi), popis skrivnostnih dogodkov, motiv maščevanja nad očetom

Realistično: opis kmečkih shodov, Manica (objektiven lik), jasne predstave o dobi, družbenih razmerah

Ljubezenski, družinski roman

IVAN TAVČAR: VIŠKA KRONIKA

- Zadnje pisateljevo delo, prvo del nedokončane trilogije o Visokem
- V njegovo last je prešlo viško posestvo

Zgodba:

- **Polikarp**, luteran (čudak, trdosrčnež) je Visoko kupil v 30-letni vojni, žena Barbara, sinova **Jurij in Izidor** Khallan (piše kroniko)
- Schwarzkobler (ubit, skrinja) in Lukež (za hlapca)
- Skrinjo najde v kleti Izidor, vzame cekin, Polikarp mu odseka mezinec
- Izidor v Škofjo Loko za kovača, se vrne domov, mati umre, oče popiva
- Mora se poročiti z **Margareto**
- Polikarpa napadejo cigani, ga ranijo, Lukeža ubijejo
- **Pasaverica**, žena Schwarzkoblerja, pride prositi za denar za vnukinjo Agato
- Polikarp naroči naj se Izidor poroči z Agato ali naj ji izplača polovico denarja
- Izidorju, Juriju in Maksu (bratu Margarete) je **Agata** všeč
- Agata zavrne Maksu ----: čarovnica , preizkus
- Iz reke jo reši Jurij, se poroči, dobita Visoko
- Izidor v vojsko, se poroči z Margareto

Zgodovinski roman:

- Čas protireformacije, deloma psihološki (Izidorjev psiha), navezan na zemljo, malce neodločen
- Praznoverje prebivalstva (ogled ječ)

Ideja: človeka prevevajo strasti, čustva, vse se ukroti z razumom

- Nasprotje: Izidor (vraževeren, se ni sposoben spopasti z resničnostjo, Agato, domačijo) Jurij (svet razuma in odločanja)

Vsevedni pripovedovalec

Sintetično-analitična tehnika

Slog:

- **Kronikalni slog, arhaizmi, starinske stilne oblike, deležnik, trpnik, zamenjan besedni red, starinski zapisovanje priimkov, nagovor, vzklík, ponavljanje**

Zgradba:

- **14 poglavij, iz dveh zgodb: analitična 7 poglavij, sintetična 7 poglavij**

JANKO KERSNIK: JARA GOSPODA

- Študiral na Dunaju pravo
- Živel je na gradu na Brdu, ki ga je podedoval od matere
- Umre za jetiko
- Spozna plemiško, meščansko in kmečko življenje
- Pozna politično življenje (liberalec)

Dogajanje romana: domača vas Lukovica, realističen opis, nekateri domačini se prepoznajo v romanu

Zgodba:

- Na podeželski trg prispe nov sodnik Andrej Vrbanoj, pozna ga adjunkt Pavel (se stepeta nekoč zaradi ljubezni Julke)
- Vrbanoj se zaljubi v krčmarjevo hči Ančko, se poroči, ona ne pozna manir meščanske družbe, Vrbanoj se neha posvečati zakonu, Ančka ima razmerje s Pavlom, Vrbanoj o tem izve v anonimnem pismu
- Zapustita jo oba
- Postane brezposelna, prosjačiti je prepovedano pa vendar, zbolí
- Pavel ji sodi 3 dni zapora kjer Ančka umre za tifusom
- Na pogreb pride le Pavel

Ideja: Kritika trškega malomeščanstva v odnosu do politike in ljubezni, duhovne revščine

Teme:

- Napredovanje in moralna labilnost trškega izobraženstva, **moralna trhlost trške inteligence**

Motivi:

- **Zakonolom in povzpetništvo**

Pripovedne osebe: Ančka, Pavel, Andrej

Slog: sintetično analitična, raznolik jezik, od pogovornega do strokovnega, arhaizmi, rečenice, inverzije...